Provincie Noord-Holland

Aan
Commissie NLWM
Kopie aan

Uw contactpersoon
E. Krijgsman
AD/STG

Telefoonnummer +31235143288
krijgsmane@noord-holland.nl

Betreft Terugblik 3-daags bezoek bodemdaling NLWM in Nederland en Duitsland 11 t/m 13 april 2018

Memo

3 mei 2018

Inleiding

De bodem in het veenweidegebied van grote delen van West- en Noord-Nederland daalt in rap tempo. Dit heeft grote gevolgen voor het landschap, de landbouw en bebouwde omgeving en voor de waterhuishouding. Het veenweidelandschap wordt langzaam maar zeker minder door de afbraak van de veenlaag.
Het werkbezoek van de commissie NLWM van 11 tot en met 13 april was er op gericht om een beter inzicht te krijgen in deze problematiek, verschillende mogelijke oplossingen te inventariseren en de nieuwste technieken om bodemdaling te beperken of zelfs te stoppen. Ook Waterschappen waren uitgenodigd deel te nemen.

In dit memo wordt kort ingegaan op de bezochte locaties, de presentaties en kennisuitwisseling. Vervolgens worden de uitkomsten en benoemde onderwerpen uit de reflectiegesprekken, waarvoor de terugreis op dag 3 is benut, samengevat.

Bezochte locaties

De leden van de delegatie hebben onder meer een bezoek aan het Veenweide Innovatiecentrum (VIC) in Zegveld en aan het Duitse Greifswald Mire Centre, onderdeel van de Greifswald Universiteit en wereldwijd een van de bekendste instituten op het gebied van veenonderzoek.

In het VIC is met een presentatie van dhr. Lensick (verbonden aan het VIC) en vervolgens in het veld onder meer gekeken naar manieren om het waterpeil op orde te houden en worden proven gedaan met onderwaterdrainage als instrument tegen bodemdaling.
Het Greifswald Mire Centre heeft een aantal grotere proefvelden van veengronden waar ze bijvoorbeeld lisdodde en riet laten groeien of veenmos kweken. Deze gewassen groeien onder natte omstandigheden, waardoor het veen niet meer afbreekt, en welllicht weer veenvorming kan optreden.

Dat er een markt voor lisdodde en andere biobased materialen kan ontstaan hebben de Statenleden kunnen zien in Münster bij het Demonstratiecentrum voor ecologisch en energiebesparend bouwen. Hier is gedemonstreerd hoe deze plantaardige materialen worden verwerkt tot isolatiemateriaal voor woningen en andere gebouwen. Bij het bedrijf Hiss-Reet is bekeken hoe riet omgezet kan worden in bouwmaterialen.
Dat grassen die groeien op natte veengronden ingezet kunnen worden als energievoorziening via biomassa is bekeken in de kleinschalige energiefabriek voor stadsverwarming in Malchin.

Presentaties en kennisuitwisseling
De reistijd in de bus naar de verschillende locaties is effectief gebruikt voor inhoudelijke gesprekken en reflectie. Op dag 1 zijn er twee technische presentaties over bodemdaling gegeven door de dhr. Hoogervorst (beleidsambtenaar provincie Noord-Holland).

Op dag 2 reisde dhr. Joosten (hoogleraar Moorkunde und Paläoökologie aan de Greifswald universiteit) de hele dag mee. Hij houdt zich wereldwijd bezig met de studie en de bescherming van venen. In de bus gaf hij in twee groepen uitleg over het systeem van Moorfutures dat met hulp van diverse Duitse deelstaten is opgezet als compensatiesysteem voor CO2 uitstoot. De opbrengsten worden gebruikt voor de proefvelden om bodemdaling (en daarmee het terugbrengen van de CO2 uitstoot) te stoppen. Ook de uitgebreide algemene kennis van dhr. Joosten over de veenproblematiek is met de deelnemers gewisseld.
Een presentatie over de mogelijkheden van teelt lisdodde en riet op natte veengronden en het gebruik van deze teelt als biobased bouwmateriaal is tijdens de lunch gegeven door Dhr. Van Weeren (onafhankelijk expert, gelieerd aan Greifswald Mire Centre).
Tijdens het diner op dag 2 in Greifswald is met diverse andere onderzoekers die verbonden zijn aan het Greifswald Mire Centre gesproken over de resultaten die zij in hun onderzoek boeken en die relevant kunnen zijn voor de Noord-Hollandse aanpak van de bodemdaling.

De terugreis op dag 3 is gebruikt om in de bus in drie groepen te reflecteren op de vele informatie en inzichten die tijdens de reis zijn opgedaan en op welke wijze dat in provinciaal beleid door vertaald kan worden.

Uitkomsten reflectie op de inhoud
In de inhoudelijke reflectiegroepen zijn diverse onderwerpen benoemd die tijdens het werkbezoek aan de orde zijn gekomen en waarover het goed is om als provincie en Provinciale Staten verder na te denken en te bespreken in de Statencommissie NLWM. In het overzicht hieronder

worden deze onderwerpen en daarbij levende vragen en geuite (mogelijke) voor- en nadelen beknopt benoemd.

- Onderwaterdrainage

De vraag leeft onderwaterdrainage wel oplevert wat ervan verwacht wordt. Onderwaterdrainage lijkt bodemdaling te kunnen beperken, maar volledig stoppen zeer waarschijnlijk niet. Verschillende onderzoeksresultaten zijn nog niet beschikbaar of hebben nog geen (wetenschappelijke) duiding. Voor Statenleden is het belangrijk kennis te hebben van relevante onderzoeksresultaten.

- Discussie over 'Functie volgt peil' of 'Peil volgt functie'

Voor mogelijk herstel van veenweide moet met waterpeil(en) worden gewerkt. Onderwaterdrainage lijkt nu meer finetuning dan een mogelijke oplossing te zijn. Het principe 'Peil volgt functie' is aanleiding voor veel discussie en experimenten kunnen meer inzicht verschaffen. In de Omgevingsvisie kan opgenomen worden dat natte teelt in (delen van) veenweide gebieden mogelijk gemaakt kan worden. Een andere overweging is om veengronden niet meer sec als landbouwgrond of als natuurgrond bestemmen, maar te kiezen voor (bijvoorbeeld) een bestemming als 'veenregeneratiegebied'.

- Natte teelt (Paludicultuur)

In de buurt Greifswald hebben we gezien dat lisdodde op een groot oppervlak van veenweide grond kan groeien. We hebben een oppervlak van ca. 8ha gezien.
Veenmos is mogelijk nog interessanter, omdat daarmee echt een stijging van de grond kan worden gerealiseerd. Als veenweidegebieden landschappelijk belangrijk gevonden worden om te behouden en gekozen wordt voor natte teelt dan lijkt veenmos een betere optie om op in te zetten dan lisdodde.

- Kleinschalige biomassa

In Malchin is een voorbeeld bezocht dat laat zien dat kleinschalige biomassa goed lijkt te kunnen. De grassen van natte veengronden kunnen dan gebruikt worden voor deze manier van energievoorziening.

- Veranderend landschap

Als de keuze is bodemdaling in veenweidegebieden te stoppen dan zal dit ook landschappelijke consequenties hebben. Het lijkt dan verstandig om te kiezen voor de geleidelijke weg zodat inwoners geleidelijk kunnen wennen aan een veranderend landschap.
In verschillende gebieden kan een verschillende aanpak gekozen worden. Waar landschappelijke kwaliteit belangrijker gevonden wordt valt de keuze dan mogelijk eerder op veenmos dan lisdodde.

- Ketenaanpak (systeeminnovatie of systeemsprong)

In Duitsland is kennis genomen van de mogelijkheden van een ketenaanpak. Er moet dan wel afzet gecreëerd worden voor het product, zodat hetgeen dat met natte teelt in het veenweidegebied groeit, ook rendabel kan worden.
Onderzocht moet worden of het gebruik van deze teelt voor onder meer bouwmaterialen wel van de grond kan komen en er een voldoende grote afzetmarkt voor kan ontstaan. Eerdere ervaring met 'duurzame' huizen in Nederland (ca. 10 jaar geleden) laat zien dat dit toen niet goed van de grond gekomen is. Maar als voor lisdodde, veenmos of riet gekozen wordt dan is een ketenaanpak wel het onderzoeken waard.

- Rol overheid/ provincie

Om bodemdaling succesvol aan te kunnen pakken is een brede aanpak met alle betrokken partijen nodig. Denk daarbij aan Waterschappen, LTO, provincie(s), gemeenten, natuurorganisaties, etc. Door de overheid (provincie) kunnen de partijen bij elkaar gebracht worden, bijvoorbeeld om de onrendabele top aan te pakken.
Specifiek kan de rol van de Waterschappen in het geheel bekeken worden. Zijn zij alleen uitvoerend, of hebben ze ook beleidsmatig een rol? Provincie en waterschappen moeten in ieder geval samen optrekken.
Landelijke of Europese regelgeving kan ook een probleem zijn. In gebieden met de bestemming natuur kan nu maar heel beperkt oogsten. In gebieden met agrarische bestemming is veel mogelijk, maar is andere teelt op dit moment mogelijk nog onrendabel.

- Europees landbouwbeleid

In het huidige Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) is teelt van veenmos of lisdodde niet subsidiabel. Boeren die actief zijn op veenweidegronden zullen er daarom nog niet voor kiezen.
Er kan een lobby gestart worden om Paludicultuur (natte teelt) in het nieuwe GLB opgenomen te krijgen zodat dit een rendabele vorm van grondgebruik kan worden. Als PS zou je via het COE en het IPO-congres in Brussel het onderwerp kunnen aandragen en onder de aandacht brengen.

- Idee Moorfutures

Het systeem en idee van Moorfutures lijkt op een soort ruilhandel. Vraag is geopperd of dit werkt als op basis van het klimaatakkoord van Parijs naar een CO2 uitstoot van nul toegewerkt moet worden? Als zo'n systeem opgestart wordt, moet het 'dicht bij huis' georganiseerd worden. Want als iemand 'Moorfutures' koopt levert het ook betrokkenheid op en de koper weet dan dat er 'veen wordt aangeplant'. Als het in de buurt wordt georganiseerd kan men ook echt zelf zien waarin is geïnvesteerd.